

'Kvantitativ' og 'kvalitativ' er de to slagord, man normalt benytter, når man taler om metode, selvom det er uklart, hvilke positioner, de to ord egentlig dækker. Egentlige positivistiske metoder har en kvalitativ fase inden operationaliseringerne begynder, og ender principielt også med kvalitative udsagn. 'Kvantitativ' kan også være et uklart begreb for noget med tal og tabeller, der konnoterer 'videnskabelighed'. I den sidste betydning, som scientistisk fignblad, har 'kvantitative' metoder intet at gøre i videnskaben. Lad os derfor analysere brugen af kvantitative metoder ud fra den antagelse, at ordet udtrykker et ønske om at nærme sig en positivistisk videnskabelighed.

Der er dybe og reelle modsætninger mellem den positivistiske samfundsvidenskabs aksiomer og humanismens. Positivisten ser verden som en verden af objekter med bestemte, konstante egenskaber. Humanisten må nødvendigvis altid se verden som en verden af betydninger, og dermed en verden af kontekst-afhængighed. Verden er for humanisten uløseligt knyttet til det levende menneske, for når man har sagt 'betydning' har man implicit konstrueret en nexus bestående af dels mennesket og dels objektet, der betyder noget i dette menneskes verden. Alt andet vil være meningsløst. Men det at blande menneskene uløseligt sammen med objekterne i den ydre verden er utilladeligt for en positivistisk tankegang. Vi står overfor to forskellige ordener, som man ikke kan skrive på en fællesnævner, for nexusen mellem menneske og objekt er principielt og uden dispensationsmuligheder utilladelig for positivisten.

Dilemmaet kan derfor opridses på følgende måde: positivismens metode destruerer humanismens forskningsobjekt (ja, faktisk dens egentlige 'projekt' og raison d'être), og vice versa. Sagen er nemlig, at den positivistiske forskningspraksis producerer en gigantisk mængde ikke-viden, der også

omfatter humanismens egentlige forskningsobjekt. Store mængder af ægte indsigt, der ikke kan operationaliseres og observeres af uafhængige observatører, går derved tabt. Positivismens goldhed stammer netop fra de gigantiske mængder af ikke-viden, den producerer.

Positivistene forlanger Wittgensteins diktum om, at hvorom man ikke kan tale, derom må man tie, idet de både tier og pålægger tavshed om alt, hvorom der ikke kan tales i operationaliserede termer. Jeg mener ikke, at Nær-syn på fjernsyn har løst dette problem, lige så lidt som der er andre, der har løst det eller vil løse det.

Det er her, jeg gerne vil sætte min kritik ind. Hvis man vil være kvantitativ som mere end en besnærende (men egentlig bare tomt legitimerende) facade, så er der visse krav, der må overholdes, og som ikke er overholdt i Nær-syn på fjernsyn. Den ægte positivistiske forskningspraksis er hypotetisk-deduktiv, hvad denne bog ikke er. Endvidere forudsætter den operationalisering af samtlige anvendte begreber, således at de kan bestemmes af uafhængige observatører, hvilket heller ikke er sket i Nær-syn på fjernsyn. Hele studiet skal nemlig være replikérbart samt observatør-uafhængig, og disse to forhold, er der heller ikke taget tilstrækkelig hensyn til.

Når humanister flirter med positivistisk forskningspraksis, så bliver det da heller ikke rigtig til noget, lige så lidt som det omvendte er tilfældet. I stedet låner man (i disse ulvetider for den humanistiske forskning) lidt legitimeret fra 'hard science'-paradigmet. Men ting bliver ikke 'hard science' af at blive skrevet op i tabelform eller regnet ud med decimalbrøker.

Det andet problem er et almindt problem, som man også tit ser i so-

ciologiske værker. Man tager en makroteori og en mikro teori (i dette tilfælde offentlighedsteorien og narcissismeteorien) og stiller dem op ved siden af hinanden, idet man tilsyneladende håber på, at forskellene vil blive udlignet pr. osmose.

Tankengangen er indlysende for enhver sociolog: alting er overdetermineret af den sociale udvikling, men på den anden side fortsætter den sociale udvikling ikke brud- og formidlingsløst ind i individerne. Hvad skal man gøre ved det? Det er et meget vanskeligt problem, som der til dato ikke er nogen, der har løst. Jeg synes faktisk, Hjarvard og Søndergaard slipper lige lovlig nemt om ved problemet i deres anvendelse af navnlig offentlighedsteorien og narcissismeteorien.

For det første: hvorfor lige offentlighedsteorien? Hvorfor ikke tage udgangspunkt i den (kultur)politiske interessekamp indenfor staten (man kunne f.eks. sammenligne dansk TV med det danske skolevæsen), og betragte DR som udtryk for en fastfrosset magtbalance? Eller en historisk tilgang, der peger på danske traditioner for folkeoplysning og søgning efter politisk konsensus? Hvorfor ikke notere at statsmonopol på TV kun tegner til at blive en kort mellemfase, der skyldtes manglen på frekvenser, men som nu kan løses med kabel-TV. Og hvis det endelig skal være offentlighedsteorien, hvorfor så ikke konkretisere den i et dansk, sociologisk perspektiv?

Dernæst: hvorfor lige narcissismeteorien? Jeg har endnu ikke set en validering af denne teori, og heller ikke en konkretisering i dansk perspektiv. Hvor mange narcissistisk beskadigede mennesker findes der i vort kulturelt og økonomisk gammeldags land? Hvilken modindflydelse har traditionelle livsformer, som vort land er meget rigt på?

For det tredje: hvordan hænger makro- og mikro teorierne sammen? Skulle der opstå særlig mange narcissistiske

traumer, når den borgerlige offentlighed ændres? Eller går der et årsag/virkning forhold den anden vej? Problemet er et af sociologiens grundlæggende 'embarrassments': selvom samfundet er et overgribende system, som vi i den berømte sidste instans må rette os efter, så lever vi vores liv indkapslet i et enkelt selv, og nærer den illusion, at vores vilje er fri. Problemet burde have været diskuteret kritisk.

Når to så evident seriøse og dygtige forskere som Hjarvard og Søndergaard alligevel skriver en så uafklaret bog, så lægger det op til en bredere diskussion af dansk medieforsknings teorier og metoder, som jeg hermed vil opfordre til at påbegynde.

Marit Bakke: Spillet om kulturen. Dansk kulturpolitik 1945-1985. Århus Universitetsforlag 1988, 171 s., kr. 148,-.

Anmeldt af: Per Jauert, adjunkt ved Institut for informations- og medievidenskab, Århus Universitet.

Kulturforskningen er i de seneste år kommet i focus inden for humaniora, ikke mindst gennem oprettelsen af to forskningseentre ved universiteterne i Århus og København. Derimod er den sociologiske kulturforskning institutionelt i defensiven ved nedlæggelsen af Sociologisk Institut i København. Det berettigede i denne genistreg fortaber sig i den em af magtfuldkommenhed, som til stadighed siver ud fra den ministerielle idébank. Man må så til gengæld glæde sig over lyspunkterne, og et sådant

er Marit Bakkes bog om dansk kulturpolitik efter 2. verdenskrig. Hermed har den nu forhenværende lektor ved Institut for Statskundskab ved Århus Universitet på overbevisende måde foreløbigt - må man håbe - afsluttet mange års arbejde inden for dansk sociologisk fritids- og kulturforskning for her for nylig at tiltræde stillingen som chef for medieforskningen ved NRK.

Et af bogens store fortrin er den omfattende kortlægning, der er foretaget af den statslige kulturpolitik i hele perioden. Ved kultur forstår MB de ideer og værdier, som er omsat i et sprog eller en form, der kan formidles til samfundsborgerne (p.19). MB har altså valgt at beskæftige sig med litteratur/bøger, musik, film, kunst, idræt samt radio og TV, som genstand for den førte kulturpolitik. Et valg man naturligvis kan diskutere ud fra andre definitioner af, hvad kultur er. Når MB koncentrerer sig om den formidlingsbundne kultur, som har værk- eller produktkarakter, uden at gå ind i en nærmere diskussion af f.eks. de kulturformer, som er knyttet til processer inden for klasser, samfundsgrupper eller bevægelser, afskærer hun sig samtidig fra at beskæftige sig med de andre politikområder, som i høj grad har indflydelse på kulturprocesserne. Dermed bliver det et traditionelt kulturbegreb, MB opererer med - et begreb, som afspejler den kulturopfattelse, som ligger til grund for politikernes beslutninger. Det er som nævnt et valg, som står til diskussion og MB afskærer sig da heller ikke totalt fra at behandle de "selvorganiserede" kulturprocesser - eller de private/privatiserede. De indrages momentvis i bogens få diskuterede afsnit. Men det er et traditionelt samfundsvidenskabeligt kulturbegreb, som er valgt som værkets omdrejningspunkt.

Det præsenteres i bogens første del, som også rummer en teoretisk fremstilling af den samfundsmæssige organisering af kulturen. I anden del bliver statens faktiske kulturpolitik efter

1945 gennemgået. Det vises, hvordan kulturpolitikens sammenhæng med velfærdsstatens opbygning afstedkommer en systematisering af lovgivningen: kultur bliver et velfærdsgode. Der sluttes af med en samlet vurdering af efterkrigstidens kulturpolitik, hvor MB trækker de områder frem, som ikke har været tilstrækkeligt varetaget.

I det første afsnit demonstreres via en både overskuelig og bred forskningsoversigt, at især samfundets politiske organisering har betydning for kulturen og at det historisk har vist sig meget væsentligt, hvilke værdimål, der sættes op for kulturpolitikken og ikke mindst hvordan den offentlige, økonomiske støtte til kunst og kultur legitimeres.

I meget kort begreb har kulturen og kunsten frem til 2. verdenskrig været organiseret via markedet, mens området især fra 60'ernes begyndelse bliver genstand for et stigende statsligt engagement. Det gælder først og fremmest "produktionssiden". Efter etableringen af Statens Kunstfond i 1964 udddeles legater til de udøvende kunstnere, og hermed træder kulturpolitikken ind i en fase, hvor den afgørende bliver anfægtet i offentligheden. Er kultur og kunst et overskudsfænomen, hvor statssubsidier først kan accepteres, når "enhver har fået sit", og skal staten i det hele taget optræde som smagsdommer eller mæcen? Det var de spørgsmål, som rindalimedebatten kredsedede om som reaktion på loven. Den gås der ikke i detaljer med, men via systematiske indholdsanalyser af samtlige kulturpolitiske debatter i perioden etableres et fint overblik over udviklingen i partiernes holdninger til kulturlivets formål og den offentlige støtte. Fra i starten at have udspring i det folkeoplysende, bliver kultur af partierne efterhånden mere betragtet som et middel til at opnå mål på andre områder, f.eks. socialpolitisk. Og derved mindskes legitimationstrykket. De-

mokratiseringen af kulturen bliver kernen i den socialdemokratiske kulturpolitik på slagordsplan, decentraliseringen bliver det nøgleord for politikken både de liberale og venstrefløjen kan tilslutte sig efter 1961.

Men midlerne stod til debat - hvilke områder af kulturen skal staten støtte, hvilke skal overlades til markedskræfterne og hvilke skal reguleres via blandingsformer? Frem til 1948 var markedsprincippet dominerende inden for formidling (der kom Tipsloven) og for produktionssidens vedkommende indtil 1964. Gennem en systematisk oversigt over udviklingen i partiernes holdninger finder MB frem til fem hovedtyper, hvormed man begrundes den offentlige støtte:

- ud fra ønsker og behov i befolkningen
- normativt, dvs. ud fra en betragtning af, hvad folk bør beskæftige sig med
- hensynet til den nationale kultur
- med tanke på samfundsændring via bevidstgørelse
- med tanke på omfordeling mellem grupper og klasser i samfundet.

- og på dette grundlag vurderer MB den førte kulturpolitik: som fordelingspolitik, rettet mod individer; som reguleringspolitik, rettet mod grupper og endelig som omfordelingspolitik, dels rettet mod klasser, dels mod en koordinering mellem flere områder inden for den offentlige sektor. Hvor hovedparten af partierne i starten af 60'erne kunne støtte sig til den stigende interesse i befolkningen for kulturgoderne, som begrundelse for den øgede støtte, er det i 70'erne og 80'erne den mere defensive indstilling til bevarelsen af den nationale kultur, som vinder frem på tværs af partiskellene, især inden for produktionsstøtten og på medieområdet. Men ét er partisynspunkter, noget andet er dækningen i befolkningen. Ved gennemgang af en række vælgeranalyser viser MB, at holdningen til offentlig kulturstøt-

te op gennem 70'erne bliver mere positiv, men at især Socialdemokratiets vælgere er ude af trit med partiets gangart - men legitimationsproblemet er gennemgående for hele perioden.

Som indgang til det sidste, vurderende kapitel giver MB en detaljeret oversigt over den direkte og indirekte fordeling af statstilskudene inden for i alt otte kulturområder. For hvert område orienteres der om lovændringer, principper for støtte og for de specifikke problemer, der i øvrigt knytter sig til hvert felt. Hovedtendensen er en stigning i den indirekte form for støtte, som organiseres af råd og nævn, hvor de berørte - og dvs. de professionelle - har en væsentlig indflydelse. Det viser sig, at institutioner for uddannelse, udøvelse og formidling er blevet tilgode-set i langt højere grad end kulturel egenaktivitet, foretaget af professionelle. Det samme gælder støtten til de aktiviteter, som går på tværs af traditionelle kulturområder eller som kombinerer kultur- og socialaktiviteter. Den er samlet i en ministeradministreret fond, som de seneste år er blevet beskåret og endda søgt afskaffet.

I bogens sidste kapitel, som også opsummerer de teoretiske overvejelser, som er præsenteret i det foregående, afviser MB, at der findes objektive præmisser og mål for kulturpolitik, men konstaterer, at efterkrigstidens kulturpolitik har været en pendling mellem et forsvar for borgernes frie kulturvalg (markedsstyringen) og på den anden side en velfærdspolitisk målsætning om at formidle kulturen - så flere får del i den. MB finder især tre svage punkter i den førte kulturpolitik. For det første har den skabende kulturproces været underprioriteret. For det andet har man undladt at styrke de kreative fags placering i skolen og for det tredje udnyttet de kollektive kulturtilbud, f.eks. teatre, museer og biblioteker ikke af alle samfundsgrupper.

MB's forslag til forbedringer er en ændret fordelingspolitik og en øget støtte til de selvaktiverende, lokale og amatørnæssige kulturprocesser og dermed også en nedprioritering af produktet. En udvikling som netop i disse år trues af privatiseringen og af erhvervslivets sponsortørst. Og med denne udgang får forfatteren alligevel peget på nødvendigheden af et bredere kulturbegreb som basis for kulturpolitikken end det samfundsvidenskabeligt traditionelle.

Som det forhåbentlig er fremgået, er Marit Bakkes bog baseret på et omfattende forsknings- og dokumentationsarbejde. Sammen med det historiske overblik, som etableres, får man desuden en nuanceret og omfattende indføring i de forskellige kulturteoretiske overvejelser, som er foretaget af europæiske og amerikanske samfundsforskere efter 2. verdenskrig. Bogen præsenterer sig dermed både som et uomgængeligt oversigtsværk for kulturhistorisk interesserede og som et præcist og detaljeret opslagsværk for kulturforskere og undervisere. At fremstillingen ovenikøbet er klar og enkel og fyldt med overskuelige modeller og tabelopstillinger bør medvirke til at sikre den en stor udbredelse.

MedieKultur

Tidligere numre:

- Nr. 1 Medieundervisning i gymnasier (udsolgt)
- Nr. 2 Medieforskningen og informatikken
- Nr. 3 TV-æstetik
- Nr. 4 Women & Electronic Mass Media
(engelsk udgave)
- Nr. 5 TV under internationalisering
- Nr. 6 Medieundervisning
- Nr. 7 Receptionsforskning i Danmark (udsolgt)
- Nr. 8 TV-produktionsanalyse
- Nr. 9 En ny TV-kultur?
- Nr. 10 Reklame, -TV & semiotik

Bortset fra nr. 1 og nr. 7, der er udsolgt, kan alle tidligere numre af MedieKultur endnu fås.

Kr. 75,- for enkelte eksemplarer. Kr. 130,- for 2 eksemplarer, og kr. 50,- pr. stk. ved køb af mere end 5 eksemplarer i samme bestilling.

Ved køb af klassesæt (dvs. over 10 eksemplarer af samme nummer) kan der opnås yderligere rabat efter særlig aftale. Se giror nr. og telefon forrest i bladet.